

Tellingen van ganzen en zwanen in de provincie Groningen in het seizoen 1994-1995

Fred Helmig

Voor veel soorten watervogels is ons land een belangrijk gebied om er te pleisteren tijdens de trek of er te overwinteren. Ontwikkelingen in Nederland die gunstig of ongunstig voor watervogels zijn kunnen hun weerslag hebben op populaties uit een groot gebied, in sommige gevallen zelfs op de wereldpopulatie van een soort. Ons land heeft daarmee een internationale verantwoordelijkheid voor deze vogels. Het is dan ook belangrijk ook om de aantallen van deze soorten te tellen.

De zogenaamde midwintertelling die altijd halverwege januari wordt georganiseerd valt samen met tellingen in tientallen andere landen. Het doel van deze internationale telling is het verkrijgen van inzicht in aantallen, verspreiding en aantalsverloop van alle soorten watervogels. Een andere belangrijke telling is die van ganzen en zwanen die verschillende malen in het winterseizoen plaats vindt: telling van Grauwe Ganzen in september, van oktober tot en met maart de telling van alle soorten ganzen en zwanen en in mei de Rotganzentelling.

De tellingen in september (Grauwe Gans), januari (alle soorten), maart (Brandgans) en mei (Rotgans) worden ook in internationaal verband georganiseerd.

Nu ik dit stuk schrijf heb ik aan beide kanten van de zolder de ramen open, niet dat het zo erg warm is maar er vliegen zoveel ganzen over naar het Leekstermeergebied en het geluid van die beesten maakt gewoon dat je ze moet horen.

Dat is voor mij steeds de drijfveer om te gaan tellen, je hoort de ganzen en je wilt naar buiten. Het kan niet altijd vanwege de vele drukke toestanden, maar eenmaal per maand een ronde door "mijn" gebied wil ik toch niet missen. Nu kom ik bij een heikel punt. Mijn gebied grenst aan het Leekstermeergebied dat door anderen wordt geteld. Dit is een kerngebied voor ganzen. In een deel ervan vertoeften in december 1994 zo'n 15.000 kolganzen, met daartussen nog eens 5000 brandganzen. In het gebied waar ik tel zit doorgaans niets. Trouw wordt het gebied steeds geteld op ganzen en zwanen. Er kan gerust gesteld worden dat hier geen ganzen verblijven. De kans op verschuivingen van kerngebieden blijft echter aanwezig, dat is dan ook een van de redenen dat ik door blijf tellen. In de provincie Groningen zijn meer van dergelijke gebieden waar weinig tot geen ganzen aanwezig zijn. Dat dit frustrerend kan werken kan

ik mij voorstellen, bedenk echter dat geen waarneming ook een gegeven is en dat dit net zo'n belangrijk gegeven is! De meeste tellers treffen gelukkig wel grote aantallen ganzen en zwanen in hun telgebied.

Het belangrijkste is dan ook om in ieder geval die gebieden geteld te krijgen waar wel ganzen zitten. Al met al wordt er behoorlijk wat aandacht besteed aan de watervogels. In de provincie Groningen wordt door een groot aantal enthousiaste tellers meegewerkt aan de ganzen- en zwanentellingen, veelal in het kader van Avifauna Groningen maar ook door Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat.

Tellingen in Nederland

In Nederland wordt al vanaf 1967 op een georganiseerde wijze ganzen geteld. Sinds 1993 is de coördinatie van de tellingen door het voormalige Rijksinstituut voor Natuurbeheer overgedragen aan SOVON. De regionale coördinatie ligt in handen van de provinciale coördinator. De ganzen- en zwanenwerkgroep van SOVON verzorgt de jaarlijkse landelijke rapportage. In dit stuk wordt aangegeven hoe

ganzentellingen in de provincie Groningen in het seizoen 1994-95 zijn verlopen.

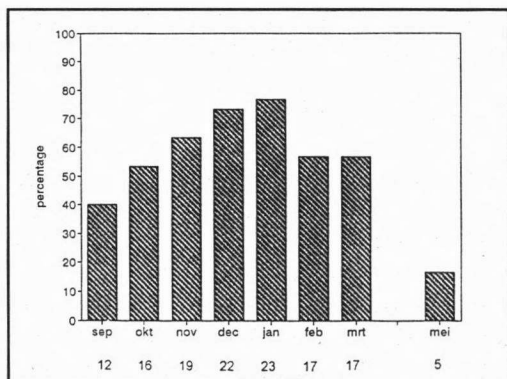
De gebruikte gegevens kunnen afwijken van de totalen uit het SOVON-eindverslag. Er heeft nog geen volledige controle van het materiaal plaats gevonden en er ontbreken nog enkele gegevens.

Voor een totaal verslag wordt verwezen naar het landelijke verslag over 1994-95. SOVON streeft ernaar dit rapport in het najaar van 1996 te laten verschijnen.

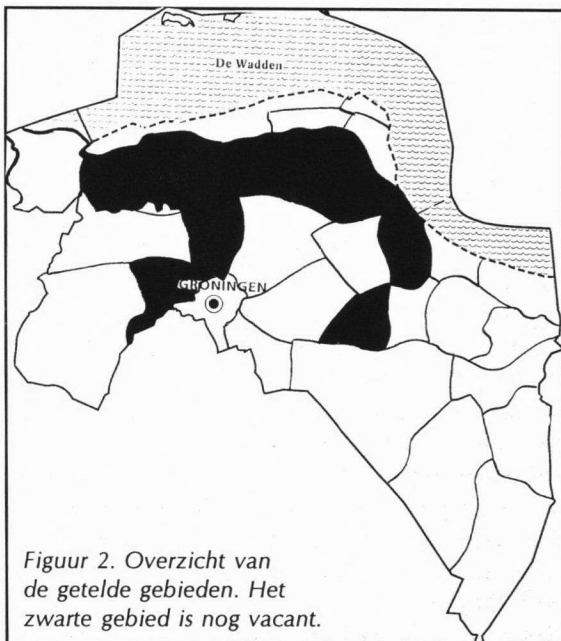
Telgebieden in Groningen: veranderingen in de toekomst

De midwintertelling van januari 1996 is allang weer achter de rug. Wellicht is het bekend dat voor deze telling een nieuwe indeling van de telgebieden is doorgevoerd.

De volgende stap is dit ook voor de ganzen- en zwanetelgebieden door te voeren. Aan de telmethode verandert niets, alleen de gebieden zullen logischer worden ingedeeld en worden opgesplitst in kleinere deelgebieden. De enige consequentie voor de teller is dat dat wat meer schrijfwerk zal opleveren. Het komt de bruikbaarheid van de telgegevens echter ten goede en heeft ook duidelijk voordelen om de waarde van een bepaald gebied aan te geven. De provincie Groningen is verdeeld in 30 hoofdtelegebieden. Deze gebieden zijn weer

Figuur 1. Percentage van het totaal aantal hoofdgebieden ($n=30$) dat geteld is in 1994-95.

Figuur 2. Overzicht van de getelde gebieden. Het zwarte gebied is nog vacant.

opgesplitst in 171 deelgebieden. Figuur 1 toont het percentage van het totaal aantal hoofdgebieden ($n=30$) dat geteld is. De getallen op de x-as geven het aantal telgebieden. Voor een interpretatie van de volledigheid van de telling is het belangrijk te weten of er hoofdgebieden niet zijn geteld waar normaal grote aantallen verblijven of dat het juist gebieden zijn die voor ganzen en zwanen onbelangrijk zijn.

De telgebieden worden momenteel geteld door zo'n 63 tellers. Veel van hen hebben een groot telgebied te verwerken. Er wordt naar gestreefd de telgebieden op te delen in kleinere stukken. Tellers die hun gebied nu te groot vinden kunnen dit aan de provinciale coördinator doorgeven. Door de kleinere telgebieden is het waarschijnlijk gemakkelijker tellers te vinden.

Van de ganzen en zwanetellingen zijn nu de belangrijkste gebieden gedekt. Voor enkele gebieden echter zijn nog tellers gewenst.

In tabel 1 worden de voorlopige resultaten gepresenteerd van de ganzen- en zwanetellingen in het seizoen 1994-95. Het gaat om de maandelijkse tellingen van september tot en met mei, waarbij het voor september ook

Tabel 1. Voorlopige resultaten van de ganzen- en zwanentellingen in het seizoen 1994-95.

soort	datum sept '94	16-19 okt '94	14-17 nov '94	11-14 dec '94	16-19 '95	13-16 jan '95	17-20 feb '95	17-20 mrt '95	6 mei '95
Knobbelzwaan	157	71	145	203	280	313	144	-	-
Kleine Zwaan	-	1.806	655	430	176	175	6	-	-
Wilde Zwaan	-	-	9	250	47	22	-	-	-
Rietgans	-	2	439	169	4.406	2.586	-	-	-
Taigarietgans	-	9	-	-	5	-	-	-	-
Toendrarietgans	-	-	-	2.752	591	784	-	-	-
Rietgans totaal	-	11	439	2.921	5.002	3.370	-	-	-
Kleine Rietgans	-	28	-	52	24	-	-	-	-
Kolgans	-	58	727	28.037	3.160	9.521	5.272	-	-
Dwerggans	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	8.239	19.169	12.465	2.309	1.282	1.966	1.715	-	-
Sneeuwgans	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Canadese Gans	26	1	1	-	23	-	-	-	-
Brandgans	69	3.228	23.732	14.223	4.824	11.995	38.488	-	2
Rotgans	-	1.049	2331	926	141	2.291	5.168	5.423	-
Roodhalsgans	-	-	-	-	3	-	1	-	-

de speciale Grauwe-Ganstelling betreft en voor maart en mei ook respectievelijk de Brand- en Rotganstelling. In september worden er formeel alleen Grauwe Ganzen geteld en in mei alleen Rotganzen. In deze maanden gelden de nullen als niet geteld. De gegevens per telgebied zullen worden gepresenteerd in een apart verslag. De telling van januari geldt als de midwintertelling waarbij alle soorten watervogels zijn geteld. De gegevens van de midwintertelling worden in een apart artikel en verslagje gepresenteerd.

Voorlopig overzicht van de aantallen getelde ganzen en zwanen in de provincie Groningen in 1994-95

Soortbesprekingen

Knobbelzwaan. Jaarvogel. Vrij schaarse broedvogel. Doortrekker en wintergast in vrij klein (wisselend) aantal.

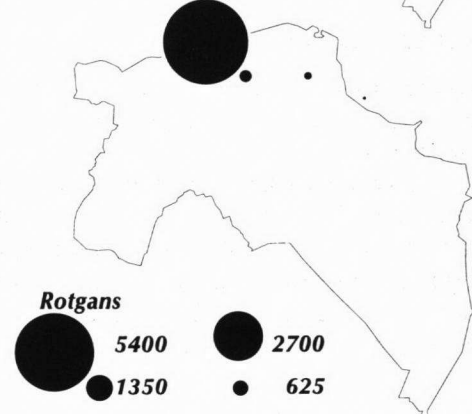
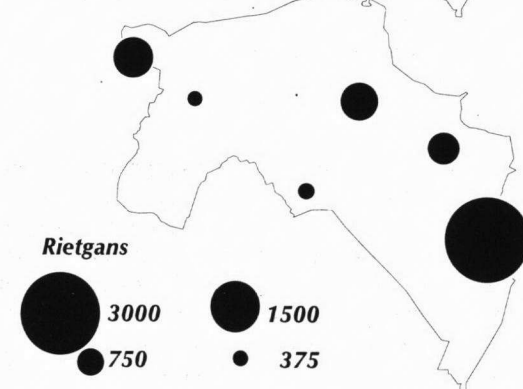
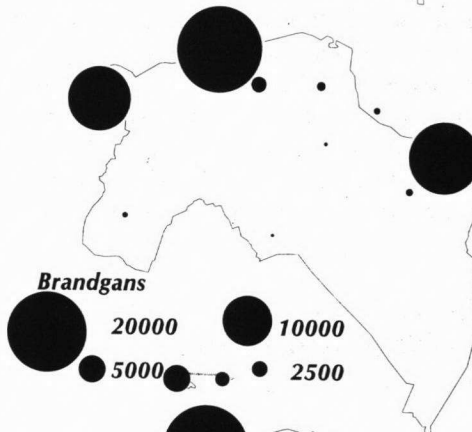
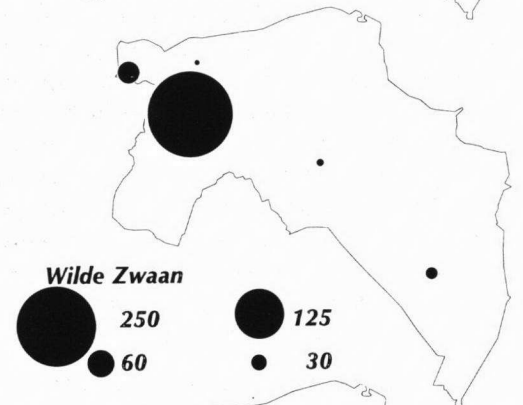
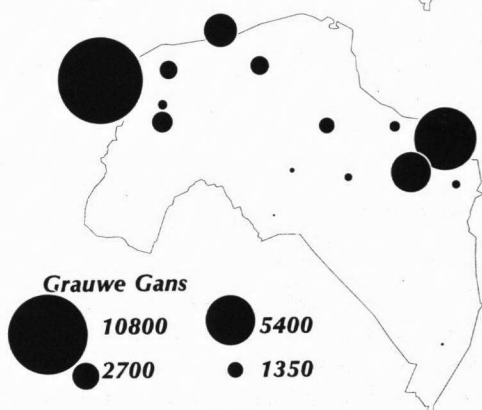
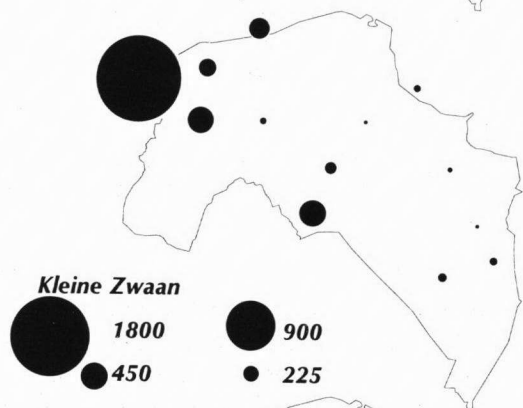
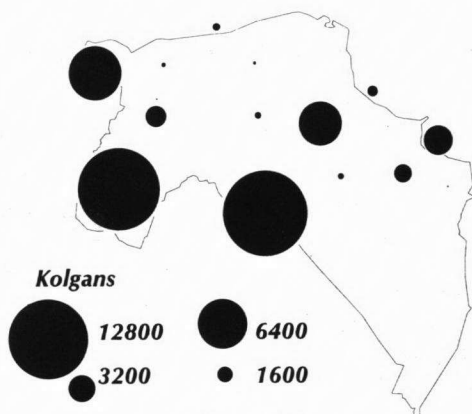
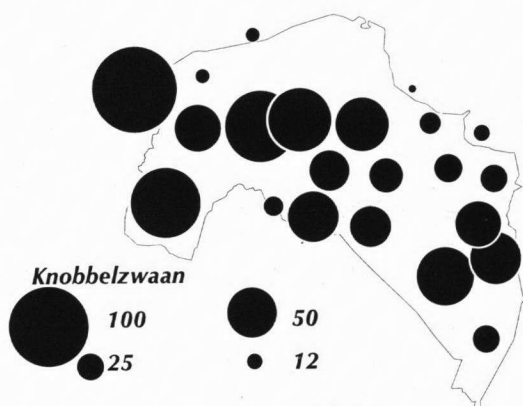
Telling voor sommige gebieden incompleet, de soort bevindt zich vaak buiten de goede ganzengebieden. In polders waar geen ganzen pleegt te zitten wordt de soort vaak over het hoofd gezien en het is ook niet doenlijk alle slootjes en watertjes te bezoeken. In februari

werden de meeste Knobbelzwanen gezien (313). Juist in een vacant telgebied blijkt de Zwanenwerkgroep actief geweest te zijn. De grenzen van de telgebieden van de Zwanenwerkgroep lopen niet helemaal gelijk aan het vacante telgebied. In het overzicht zijn de aantallen van die telling niet vermeld daar het niet zuiver is om die aantallen bij die van de telling van de ganzen en zwanentellingen op te tellen. Hieronder worden de aantallen gegeven van de Zwanenwerkgroep (Bron: voortgangsrapportage Overwinterende Knobbelzwanen in de provincie Groningen, Zwanenwerkgroep Avifauna Groningen).

Tabel 2. Totaal aantal waargenomen Knobbelzwanen in de provincie Groningen

12 november 1994	590
14 januari 1995	471
15 april 1995	475

Figuur 3. De belangrijkste kerngebieden voor ganzen en zwanen in Groningen. De kaartjes geven de verspreiding per soort in Groningen in 1994-95. Weergegeven zijn de maximale aantallen per hoofdgebied, dus niet de aantallen en verspreiding op één moment. Bij de stipgroottes wordt gebruik gemaakt van een glijdende schaal, dus geen aantalsklassen. De legenda geeft enkele voorbeelden van deze schaal.

Kleine Zwaan. *Doortrekker in vrij groot tot groot aantal, wintergast in vrij klein aantal.*

In oktober kan het Lauwersmeer vol zitten vanwege de zgn. fonteinkruidperiode, daarna verhuizen zij naar bietenakkers.

Aantallen en verblijfsduur hangen sterk af van het aanbod van de knolletjes van het fonteinkruid. In oktober 1994 werd voor deze soort het hoogste aantal genoteerd (1806).

Wilde zwaan. *Doortrekker en wintergast in klein tot vrij klein aantal.*

De minst talrijke overwinteraar, ten zuiden van het Lauwersmeer (Ruigezandsterpolder) worden jaarlijks zo'n 100-150 vogels gezien, ook in Slochteren e.o. en in de veenkoloniën wordt de soort waargenomen.

In december werden de meeste Wilde Zwanen gemeld (250).

Rietgans. *Jaargast. Wintergast in zeer groot aantal. Zomergast in zeer klein aantal.*

In Groningen wordt voornamelijk de Toendrarietgans gezien. In de veenkoloniën komen belangrijke aantallen voor en in Noord Groningen worden er steeds meer gezien. Omgeving van Schildmeer en de AE's ook van belang.

De Taigarietgans is alleen in de Vierhuisterpolder gezien. Tijdens de tellingen van 1995-96 werden meerdere Taigarietganzen gemeld, deze soort wordt vermoedelijk regelmatig over het hoofd gezien.

In januari 1995 werden de meeste Rietganzen gezien (5002).

Kolgans. *Jaargast. Wintergast in zeer groot aantal. Zomergast in klein aantal.*

Het Leekstermeer en omstreken is verreweg het belangrijkste kolganzengebied. De laatste jaren wordt het Zuidlaardermeer en het Schildmeer ook interessant voor deze soort.

Het hoge aantal voor december komt door een waarneming van 15.000 exemplaren in de Drie Polders bij het Leekstermeer.

De hoogste aantallen voor de Kolgans werden in december 1994 genoteerd (28.037). Buiten het Leekstermeergebied kwamen grote groepen voor in de Schildjer- en Huisweesterpolder, Onnerpolder, Oostpolder en de Krops-

wolderbuitenpolder.

Grauwe Gans. *Jaarvogel. Broedvogel. Doortrekker in zeer groot aantal. Wintergast in wisselend aantal.*

Lauwersmeer en Dollard zijn de belangrijkste gebieden. De soort is tegenwoordig broedvogel in het Schildmeer (P. de Boer).

In oktober 1994 werden de meeste Grauwe Ganzen gemeld (19.169). De hoogste aantallen werden gezien in de polders rond Finsterwolde.

Brandgans. *Jaargast. Wintergast in zeer groot aantal. Zomergast in zeer klein aantal.*

In eerste instantie vooral gemeld in de Dollard en Lauwersmeer, daarna ook langs de Noordkust (zowel op de kwelders als binnendijks).

In het Leekstermeergebied wordt de soort ook steeds vaker in behoorlijke aantallen gesignaleerd. Elders in Groningen werden nauwelijks grote aantallen aangetroffen.

In maart 1995 werden de meeste Brandganzen gezien (38.488), hoofdzakelijk in de Noordpolder, Negenboerenpolder, Julianapolder en Lauwersmeer.

Rotgans. *Doortrekker en wintergast in groot aantal.*

Een typische noordkustvogel. De getallen zijn nog niet volledig, een aantal gegevens ontbreken nog. In mei werden de meeste Rotganzen gezien (5423).

De soort wordt hoofdzakelijk gezien in de Lauwerpolder en de Linthorst Homanpolder (Vogelatlas van Groningen, van Scharenburg et al.)

Zeldzame ganzen

Er werden in januari 1995 totaal drie Roodhalsganzen gezien in de gebieden Noordpolder Oost, Midwolderplas en in Polders Finsterwolde - Midwolda, ook in maart een exemplaar in hetzelfde gebied.

Een Dwerggans werd gezien in oktober 1994 in gebied Oldambt

In november 1994 werden twee Sneeuwganzen gezien in het gebied Polders Ter Post - Appingedam.

Dankwoord

Alle tellers worden bedankt voor het vele werk dat doorgaans in de vrije tijd werd uitgevoerd. Ben Koks, Henk Hut en Marc van Roomen worden bedankt voor het doorlezen, becommentariëren en aanvullen van deze tekst.

Marc van Roomen en Erik van Winden (SOVON) worden bedankt voor de aanlevering van gegevens en het ontwerpen van de stippenkaartjes.

Oproep

Tot slot een oproep: de belangrijkste gebieden worden nu geteld, er zijn er echter nog enkele

waarvoor we nog mensen zoeken.

Door middel van briefwisselingen en telefoongesprekken met diverse tellers zijn bovendien suggesties en opmerkingen doorgegeven en genoteerd. Daar wordt zeker wat mee gedaan. Het heeft o.a. geresulteerd in de op stapel staande opsplitsing van de telgebieden. Kortom, alles wat gemeld wordt wordt ter harte genomen opdat in de toekomst de tellingen nog beter uit de verf kunnen komen.

*Fred Helmig. Auwemalaan 39
9351 NA Leek. 0594-514320*